

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОВІСТЮ ЕКСПОРТООРІЄНТОВАНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Хомяк Наталія, д.е.н., доцент

Волинський національний університет імені Лесі Українки м. Луцьк

В умовах глобалізації та посилення конкуренції на міжнародних ринках експортоорієнтовані підприємства стикаються з численними викликами, які суттєво впливають на їхню прибутковість. Формування ефективної системи управління прибутковістю є ключовим завданням для забезпечення стабільного розвитку та конкурентоспроможності на світовій арені. Особливо це актуально для України, де розвиток підприємств супроводжується високим рівнем ризиків та невизначеності. Прибутковість виступає не лише показником фінансового успіху, але й чинником стійкості та розвитку бізнесу. У цих умовах управління прибутковістю стає невід'ємною складовою загальної системи управління експортоорієнтованих підприємств, що спрямована на формування довгострокових конкурентних переваг.

Ю. Гринчук, О. Шемігон та О. Терещенко зазначають, що для вдосконалення процесу управління прибутковістю необхідно використовувати системний підхід, який дозволяє врахувати як стратегічні, так і тактичні аспекти управління для максимізації прибутку. Для забезпечення ефективного управління прибутковістю необхідно запроваджувати систему завдань щодо використання прибутку, а також встановлювати оптимальні обмеження на його споживання та капіталізацію. Науковці звертають увагу на те, що варто відслідковувати світові тенденції та зміни в економічному середовищі [1].

Прибутковість є показником фінансового успіху будь-якого підприємства, але для експортоорієнтованих підприємств цей показник залежить від багатьох зовнішніх факторів. Адже міжнародні ринки мають свою специфіку, включаючи економічну та політичну стабільність, валютні ризики, тарифні та нетарифні бар'єри, які доцільно враховувати під час управління прибутковістю підприємств.

Л. Боденчук, С. Боденчук та В. Нідельчу акцентували увагу на тому, що зовнішні фактори неможливо контролювати, але дослідження зовнішнього середовища, виявлення його загроз та можливостей, є складовими системи управління прибутковістю

підприємства. Адже це надає можливість для підприємства розробити заходи ефективної взаємодії із зовнішнім середовищем, максимально використовуючи його можливості та зменшуючи або уникаючи негативних наслідків [2].

Експортоорієнтовані підприємства стикаються з валютними ризиками, політичними нестабільностями, ризиком неплатежів, а також можливими обмеженнями, які можуть запроваджувати країни-імпортери. Для мінімізації цих ризиків доцільно використовувати такі інструменти, як хеджування валютних ризиків, страхування експортних контрактів, розподіл ризиків через диверсифікацію ринків збуту.

Вважаємо, що система управління прибутковістю експортоорієнтованих підприємств охоплює такі ключові компоненти:

- аналіз доходів та витрат (визначення основних джерел доходів та оптимізація витрат з урахуванням специфіки міжнародних ринків.);
- розрахунок маржинального прибутку (аналіз і оптимальне визначення рівня прибутковості враховуючи витрати і ризики);
- управління ціноутворенням (встановлення конкурентоспроможних цін на продукцію залежно від особливостей попиту та пропозиції на ринку);
- оцінка ризиків (передбачення наявних змін і негативних впливів зовнішнього середовища та розробка заходів для їх мінімізації).

Показниками ефективної роботи підприємства є наявність стабільного прибутку, збільшення обсягів валової продукції, підвищення продуктивності праці, забезпечення конкурентоспроможності на зовнішніх та внутрішніх ринках й, враховуючи Стратегію сталого розвитку України до 2030 року, раціональне використання, охорона і відтворення природних ресурсів. Відповідно внутрішнім чинником ефективної основної діяльності підприємства доцільно вважати зменшення витрат [3].

Одним із важливих елементів у формуванні системи управління прибутковістю є аналіз і прогнозування ринкових умов. Підприємства повинні постійно моніторити тенденції на ринках, оцінювати конкурентну ситуацію та прогнозувати зміни в попиті на продукцію. Це дозволить швидко адаптувати стратегію управління прибутковістю.

Гнучкість у стратегії управління прибутковістю дозволяє підприємствам швидко реагувати на зміни на зовнішніх ринках. Це є важливою умовою для підтримки стабільної рентабельності та

конкурентоспроможності в умовах нестабільних економічних та політичних умов.

А. Савіцький зазначає, що в умовах воєнного стану та активного розвитку співробітництва із зарубіжними партнерами в межах інтеграції з ЄС, для ефективного управління прибутковістю підприємства під час створення стратегії експортоорієнтованого розвитку вже недостатньо зосереджуватися на вигодах лише для виробника. Натомість необхідно продумати системний взаємозв'язок, який, завдяки його функціональності, дозволить адаптувати структуру підприємства до вимог сучасного зовнішнього ринку [4].

Джерелами збільшення прибутковості підприємства, на думку науковців, можуть бути: збільшення обсягу реалізації; зниження собівартості продукції; підвищення якості продукції, та, відповідно, ціни на неї; вихід на нові ринки збуту [1].

Отже, формування ефективної системи управління прибутковістю експортоорієнтованих підприємств є багатокомпонентним процесом, який включає аналіз ринкових умов, оцінку ризиків, оптимізацію витрат, а також використання сучасних технологій та адаптивного підходу. Успішна реалізація такої системи дозволяє підприємствам не лише забезпечити стабільну прибутковість, але й утримати конкурентні позиції на міжнародних ринках.

1. Гринчук Ю. С., Шемігон О. І., Терещенко О. А. Управління прибутковістю підприємства: теоретико-прикладні аспекти. *Ефективна економіка*. 2021. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9300>

2. Боденчук Л., Боденчук С., Нідельчу В. Формування системи управління прибутком підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. № 50. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-25>

3. Хомюк Н.Л., Білоус О. Л., Гураль О.О. Організаційно-економічні засади управління витратами сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького. Серія: Економічні науки*. 2022. Вип.24 . № 100. С. 10- 15.

4. Савіцький А. В. Експортний план та компонування експортоорієнтованої стратегії розвитку в управлінні прибутковістю промислових підприємств export plan and export-oriented strategy of development composing in the management. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2022. № 5. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-5-04-08>